

Warszawa, dnia 1 września 2008 r.

RPO-595482-VII-713/08/PK/KMP

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH	
WPL.	2008 -09- 03
ZAL.	NR. 1170505

I n f o r m a c j a

o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w Areszcie Śledczym w Gdańsku

1. Wprowadzenie.

Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w dniach 6-7 sierpnia 2008 r. do Aresztu Śledczego w Gdańsku, przy ul. Kurkowej 12 (zwanego dalej Aresztem) udali się przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich – Ewa Dawidziuk pełniąca obowiązki Zastępcy Dyrektora Zespołu Prawa Karnego Wykonawczego, główny specjalista Wojciech Jodko, specjalista Przemysław Kazimirski oraz referent prawny Agnieszka Żygas (prawnicy). W wizytacji wzięli również udział pracownicy Zespołu Terenowego Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w Gdańsku – referent prawny Bogumił Furche oraz Magdalena Szewczyk-Szotyńska radca w tym Zespole (prawnicy). Wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, przedstawiciele Rzecznika sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób pozbawionych wolności, dokonując oceny pod względem ochrony osadzonych przed torturami oraz okrutnym, niehumanitarnym i poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzając wizytację zapobiegawczą Krajowego Mechanizmu Prewencji przedstawiciele Rzecznika:

- wysłuchali informacji o funkcjonowaniu Aresztu Śledczego i jego podstawowych problemach, udzielonej przez dyrektora jednostki – ppłk mgr Grzegorza Sobola;
- dokonali oglądu całej jednostki, w tym obejrzeliby wybrane losowo cele mieszkalne, cele zabezpieczające, cele do wykonywania kary dyscyplinarnej

osadzenia w celi izolacyjnej, kuchnię, radiowęzeł, kaplicę, bibliotekę, łaźnię, świetlice, pola spacerowe, pomieszczenia ambulatorium i szpitala, warsztaty, a także Zakład Remontowo-Budowlany;

- przeprowadzili w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy ze skazanymi i tymczasowo aresztowanymi oraz z funkcjonariuszami i pracownikami Aresztu. Przyjęto do protokołu 2 prośby osadzonych, które zostały przekazane według właściwości kierownictwu jednostki;
- przeprowadzili we wszystkich pawilonach, na podstawie kwestionariusza, rozmowy w cztery oczy z 60 dobranymi losowo osadzonymi.

W oparciu o powyższe czynności pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich poinformowali dyrektora Aresztu o wynikach dokonanych ustaleń, a także wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Ponadto, po zakończeniu wizytacji przeanalizowano pod kątem zgodności z obowiązującymi normami prawa Porządku wewnętrznego obowiązujące w Areszcie - Zarządzenie Wewnętrzne nr 9/2008 z 31.03.2008 r. regulujące prawa i obowiązki osadzonych mężczyzn, Zarządzenie Wewnętrzne nr 10/2008 z 31.03.2008 r. dotyczące kobiet przebywających w Areszcie, Zarządzenie Wewnętrzne nr 11/2008 z 31.03.2008 r. odnoszące się do osadzonych hospitalizowanych w Szpitalu Aresztu oraz Zarządzenie Wewnętrzne nr 12/2008 z 31.03.2008 r. określające prawa i obowiązki tzw. osadzonych niebezpiecznych. Analizie poddane zostało także sprawozdanie z wizytacji jednostki przez sędziego penitencjarnego w dniach 29 – 30 listopada 2007 r.; Analiza stanu ładu, dyscypliny i nastrojów w Areszcie Śledczym w Gdańsku w roku 2006 i 2007; protokoły z kontroli sanitarnej kuchni oraz szpitala Aresztu, przeprowadzonych odpowiednio w dniu 29 marca i 17 lipca 2007 r. przez Powiatową Stację Sanitarно-Epidemiologiczną w Gdańsku.

2. Charakterystyka jednostki.

Pojemność Aresztu Śledczego w Gdańsku wynosi ogółem 985 miejsc, w tym 947 miejsca w Areszcie (z tego 26 w oddziale dla osób stwarzających

poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu, zwanych dalej osadzonymi niebezpiecznymi oraz 4 w izbach chorych). Funkcjonujący przy Areszcie szpital posiada 38 miejsc. W trakcie wizytacji faktyczna liczba miejsc w szpitalu była ograniczona z uwagi na prowadzony w nim remont generalny.

W dniu 6 sierpnia 2008 r. w jednostce faktycznie przebywało 955 osadzonych, w tym: 313 tymczasowo aresztowanych, 581 skazanych, 53 osadzonych posiadających tzw. podwójny status i 8 ukaranych. Osoby pozbawione wolności zakwaterowane zostały w 308 celach mieszkalnych, z czego 23 przeznaczone są dla osadzonych niebezpiecznych, 10 na potrzeby wykonywania kary umieszczenia w celi izolacyjnej, a jedna stanowi izbę chorych.

Przebywające w Areszcie Śledczym w Gdańsku osoby pozbawione wolności - kobiety i mężczyźni, zaliczane są do różnych grup klasyfikacyjnych: młodocianych (M), odbywających karę po raz pierwszy (P), recydywistów (R) oraz tymczasowo aresztowanych (TA). W czasie wizytacji cel i przeglądu kart tożsamości osadzonych nie stwierdzono osadzenia tymczasowo aresztowanych i skazanych z różnych grup klasyfikacyjnych we wspólnej celi mieszkalnej. W dniu 6 sierpnia 2008 r., 226 spośród skazanych odbywało karę w systemie programowanego oddziaływania, 349 w systemie zwykłym, a 6 - w systemie terapeutycznym.

3. Ogląd jednostki.

Przeprowadzony ogląd całego terenu Aresztu i pomieszczeń w pawilonach mieszkalnych, w tym wizytacja cel oraz uzyskane w związku z tym informacje pozwoliły m.in. stwierdzić, że:

- a. zatrudnienie osadzonych, głównie dzięki funkcjonującemu na terenie jednostki Zakładowi Remontowo-Budowlanemu oraz w związku z remontem szpitala kształtuje się na poziomie 35,5% (zatrudnienie odpłatne na terenie Aresztu – 119 osób, w ZRB – 90 osób, , poza terenem Aresztu – 29 osób, przy pracy nakładczej na rzecz kontrahenta zewnętrznego – 37 osób, zatrudnienie nieodpłatne na terenie Aresztu – 43, w ZRB – 2, poza

- terenem Aresztu – 19). Zakład Remontowo budowlany prowadzi działalność skoncentrowaną w trzech obszarach - robót budowlanych i remontowych, produkcji krat i elementów zdobniczych z metalu oraz produkcji okien PCV. Warunki stworzone osadzonym zatrudnionym w Zakładzie Remontowo-Budowlanym ocenić należy jako bardzo dobre;
- b. Areszt dysponuje sprawnie funkcjonującym zapleczem kulturalno-oświatowym, którego trzon stanowi radiowęzeł. Dzięki stworzeniu w nim warunków technicznych na miarę studia rozgłośni radiowo-telewizyjnej emituje on swój własny program TV oraz własne audycje radiowe. Dzięki dobrze układającej się współpracy Aresztu z podmiotami zewnętrznymi, tj. Teatr Miejski w Gdyni, czy IPN oraz bogatemu zapleczu technicznemu, stworzono kilkadziesiąt produkcji filmowo-multimedialnych. W Areszcie wydawane są także dwa czasopisma redagowane przez skazanego – Niecodziennik (miesięcznik rozprowadzany w jednostce) oraz Newstime (kwartalnik o zasięgu okręgowym);
- c. ustalono, że kontrole osobiste przeprowadzane są w pomieszczeniach niemonitorowanych jednakże cele mieszkalne w oddziale dla osób niepełnosprawnych oraz cele przejściowe wyposażone zostały w kamery telewizji przemysłowej umożliwiające ich monitoring – decyzja o ich włączeniu podejmowana jest każdorazowo przez dyrektora Aresztu;
- d. w oddziale dla osadzonych niebezpiecznych, który dysponuje 26 miejscami, w dniu wizytacji przebywało 12 osadzonych. Oddział posiada łaźnię z 2 stanowiskami natryskowymi, gabinet zabiegowy, pokój wychowawcy wykorzystywany także przez psychologa. Z oddziału wychodzi się na pola spacerowe dla osadzonych niebezpiecznych. Areszt zorganizował 4 takie spacerniki. Są one zabezpieczone w odpowiedni sposób i wyposażone w drążki do ćwiczeń siłowych. Sala widzeń znajdująca się w oddziale jest monitorowana przez kamerę telewizji przemysłowej. Istnieje dodatkowo możliwość nasłuchu, lecz nie jest on stosowany;
- e. zostały wydzielone cele dla palących i niepalących. W poszczególnych oddziałach respektowane jest rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z

dnia 26 listopada 1996 r. w sprawie określenia zasad dopuszczalności używania wyrobów tytoniowych w obiektach zamkniętych podległych Ministrowi Sprawiedliwości;

- f. stan cel mieszkalnych jest ogólnie dobry i utrzymuje się w nich czystość. Wyposażono je w wymagany sprzęt. Stan materaców, koców, prześcieradeł i pościeli, ręczników i ścierek nie budził zastrzeżeń;
- g. wszystkie cele do wykonywania kary dyscyplinarnej osadzenia w celi izolacyjnej oraz cele zabezpieczające zostały wyposażone zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami;
- h. łącznie wyposażone są odpowiednio, podłoga i ściany zostały wyłożone płytkami, nie odczuwa się uciążliwego zaduchu;
- i. w Areszcie funkcjonuje kaplica ekumeniczna. Odprawiana jest w niej katolicka Msza Św. oraz nabożeństwa prawosławne. Godną podkreślenia jest duża częstotliwość odprawianych nabożeństw. W tygodniu, Msza Św. odbywa się 11 razy. Świadkowie Jehowy, Zielonoświątkowcy, czy przedstawiciele innych wyznań przychodzą indywidualnie do osadzonych. Kapelan nagrywa audycje religijne oraz przygotowuje programy TV emitowane w radiowęźle. Raz w roku arcybiskup gnieźnieński udziela osadzonym Sakramentu Bierzmowania. W trakcie rozmów z osadzonymi przedstawiciele Rzecznika nie odebrali sygnałów świadczących o trudności w dostępie do posług religijnych;
- j. ośrodek diagnostyczny funkcjonuje w jednostce od 1999 r. W 2006 r. przeprowadzono jego remont generalny. Przeznaczony jest do prowadzenia badań psychologicznych i psychiatrycznych skazanych w celu zdiagnozowania ewentualnych zaburzeń psychicznych oraz określenia ewentualnego postępowania leczniczego. Trafiają tu skazani z całego okręgu gdańskiego. Ośrodek od czasu remontu dysponuje 29 miejscami (5 cel dwuosobowych, 4 cele czteroosobowe i 1 trzyosobowa), które w dniu wizytacji były w całości wykorzystane. Skazani oczekujący na badania mają możliwość skorzystania ze świetlicy oraz urządzeń siłowni;

- k. oddział półotwarty przeznaczony został w Areszcie dla osób pracujących. Cele w tym oddziale pozostają otwarte w czasie pomiędzy apelem porannym a wieczornym;
- l. w sali widzeń zorganizowano 14 stanowisk do udzielania widzeń pod nadzorem funkcjonariusza SW oraz 16 do udzielania widzeń bez takiego nadzoru. Z ogólną salą widzeń sąsiaduje sala do udzielania widzeń w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt z osobą odwiedzającą wyposażona w 5 stanowisk. W areszcie funkcjonuje również pomieszczenie do udzielania tzw. widzeń intymnych. W jego skład wchodzi pokój z łóżkiem posiadający łączność z oddziałowym oraz łazienka;
- m. pomieszczenia ambulatorium Aresztu są przestronne i czyste. W ich skład wchodzi gabinety: lekarski (kartoteka), zabiegowy, lekarzy specjalistów oraz stomatologiczny;
- n. szpital Aresztu dysponuje 38 miejscami zlokalizowanych w 3 oddziałach: internistycznym, gruźliczym oraz neurologicznym. Oddział neurologii jest jedynym w więziennej służbie zdrowia oddziałem posiadającym gabinet EEG z wideometrią (badanie to pozwala zobrazować funkcje mózgu oraz potwierdzić lub wykluczyć padaczkę lub inne zaburzenia neurologiczne). Podczas wizytacji w szpitalu trwały prace remontowe. Standard oddanych do użytku oddziałów internistycznego oraz gruźliczego jest bardzo wysoki.

4. Rozmowy przeprowadzone z osadzonymi.

Rozmowy z osobami pozbawionymi wolności zostały przeprowadzone ze szczególnym uwzględnieniem osadzonych powyżej 60 roku życia, niepełnosprawnych, cudzoziemców, kobiet, jak również przebywających w oddziale dla osób stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu. Ponadto, przeprowadzono rozmowy z osadzonymi, wobec których w okresie ostatnich 6 miesięcy stosowano środki przymusu bezpośredniego oraz w stosunku do których wymierzono karę dyscyplinarną osadzenia w celi izolacyjnej. Łącznie przeprowadzono 60 rozmów z losowo wybranymi osobami, przy czym odbyły się one w odrębnych

pomieszczeniach, w sposób, który uniemożliwiał osobom postronnym zapoznanie się z treścią odpowiedzi udzielanych przez osoby pozbawione wolności (wyjątek stanowili osadzeni niebezpieczni, z którymi rozmawiano przez kraty w asyście funkcjonariuszy SW).

Przeprowadzone rozmowy dostarczyły opinii w przedmiocie przestrzegania podstawowych praw osób pozbawionych wolności i atmosfery panującej w Areszcie. W przeważającej większości osadzeni pozytywnie oceniali realizację przysługujących im uprawnień. Nieliczne były oceny negatywne, a zgłoszone jednostkowe zarzuty i uwagi dotyczyły:

1. w zakresie **warunków panujących w celi mieszkalnej**: złych warunków bytowych w celach niewyremontowanych, niewystarczającego oświetlenia cel, braku ciepłej wody, wyeksploatowanego sprzętu kwaterunkowego, ograniczonej cyrkulacji powietrza spowodowanej zamontowanymi przesłonami okiennymi;
2. **wyżywienia**: pleśniejącego chleba, małego urozmaicenia posiłków, niskich walorów smakowych diety lekkostrawnej;
3. **warunków dokonywania zakupów na wypiskę**: zbyt wysokich cen;
4. **mycia się i kąpieli**: zbyt rzadkich kąpieli, zbyt krótkiego czasu na umycie się;
5. **opieki zdrowotnej**: długiego czasu oczekiwania na konsultacje specjalistyczne, nieskutecznego leczenia, lekceważenia problemów zdrowotnych zgłaszanych przez osadzonych;
6. **paczek**: zbyt drobiazgowych kontroli, braku możliwości przesłania paczek higienicznych (uwaga zgłaszana głównie przez kobiety);
7. **korzystania ze spacerów**: małych pól spacerowych;
8. **zapewnienia bezpieczeństwa**: konfliktów między współosadzonymi na tle różnic podkulturowych rodzących się w związku z osadzaniem grypsujących z niegrypsującymi, jak również w przypadku znacznej różnicy wieku pomiędzy osadzonymi;
9. **postępowania z cudzoziemcami**: uwagi zostały wniesione przez Amerykanina, który wskazywał na trudności w porozumiewaniu się

z funkcjonariuszami Służby Więziennej, a także na ogólne warunki izolacji penitencjarnej, które w Jego przekonaniu urągają godności ludzkiej.

5. Ocena traktowania osób pozbawionych wolności

Z informacji uzyskanych od administracji Aresztu Śledczego w Gdańsku wynika, że w 2007 r. osoby pozbawione wolności dochodziły przed sądami cywilnymi odszkodowania lub zadośćuczynienia w 10 sprawach, przy czym trzy dotyczyły naruszenia dóbr osobistych, dwie przeludnienia, a pięć niewłaściwej opieki lekarskiej. W dwóch sprawach sąd odrzucił pozew, w dwóch innych oddalił powództwo, a w sześciu postępowania toczą się nadal.

W 2008 r. osadzeni złożyli 9 pozwów przeciwko jednostce. Większość z nich (6) dotyczyła niewłaściwej opieki medycznej. Pozostałe 3 związane były z warunkami bytowymi oraz przeludnieniem. Wartość przedmiotu sporu wahała się od 30 tys. do 300 tys. zł.

Ogląd cel mieszkalnych poczyniony przez przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich, nie daje jednakże podstaw do stwierdzenia, aby warunki bytowe, nawet w celach niewyremontowanych, czy też inne okoliczności osadzenia, były dla osób pozbawionych wolności na tyle dotkliwe, aby mogły prowadzić do okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania. Również atmosfera w Areszcie jest dobra, relacje między osadzonymi, a wychowawcami i oddziałowymi prawidłowe. Funkcjonariusze Służby Więziennej angażują się w wykonywane obowiązki, co zostało wyrażone pozytywną oceną ich pracy przez osadzonych. Funkcjonariusze dbają również, aby pomiędzy osobami pozbawionymi wolności nie dochodziło do przemocy. Potwierdza to oddział dla tymczasowo aresztowanych kobiet, gdzie wyodrębniono celę dla kobiet, które ze względu na charakter popełnionego przestępstwa były potępiane i poniżane przez pozostałe osadzone. Akty samoagresji, których w okresie od 1 stycznia 2007 r. do 31 lipca 2008 r. było łącznie 30, nie miały wpływu na pogorszenie się atmosfery w jednostce.

Wątpliwości w omawianym zakresie budzić może jednak stosunkowo duża liczba skarg zawierających zarzuty dotyczące traktowania. W 2007 r. na 513

zarzutów sformułowanych w skargach, te, które dotyczyły traktowania stanowiły ponad 20%. W roku bieżącym (1 stycznia – 31 lipca 2008 r.) udział zarzutów dotyczących traktowania w ogólnej liczbie zgłoszonych zarzutów wyniósł 17,4%.

6. Analiza dokumentacji jednostki

Po przeanalizowaniu tekstów Porządków wewnętrznych, regulujących życie osadzonych w Areszcie, nie stwierdzono ich niezgodności z normami prawnymi. Postanowienia w nich zawarte zredagowano w sposób przejrzysty i jednoznaczny. Egzemplarze porządków wewnętrznych znajdują się w celach mieszkalnych, co sprawdzono w czasie ich wizytacji oraz rozmów z osadzonymi.

Treść sporządzonej w jednostce Analizy stanu ładu, dyscypliny i nastrojów w Areszcie Śledczym w Gdańsku w roku 2007 wskazuje, że samouszkodzenia osób pozbawionych wolności miały charakter instrumentalny, mający na celu wymuszenie przetransportowania do innej jednostki penitencjarnej, zmianę miejsca zakwaterowania w Areszcie, wymuszenie zwiększonej porcji leków, jak również protest przeciwko działaniom CBS. Generalnie, w okresie od 1 stycznia 2007 r. do 31 lipca 2008 r. miały miejsce 73 wypadki nadzwyczajne. Najliczniejszą grupę stanowiły samouszkodzenia, których łącznie było 30, zaś w 2008 r. 14. W okresie tym odnotowano jednocześnie 3 przypadki zgonów osadzonych. Jeżeli chodzi o problem przemykania na teren Aresztu środków łączności, to w 2007 r. wykryto 3 takie przypadki. Środki odurzające zostały ujawnione w 2007 r. w 1 przypadku (w 2008 r. – także jeden przypadek). Oprócz tego, pobicie bez ciężkiego uszkodzenia ciała wystąpiło w 2007 r. w 10 przypadkach, zaś w 2008 r. w jednym. W roku ubiegłym odnotowano ponadto jeden przypadek znęcania się nad współosadzonym na tle podkultury więziennej. W okresie od 1 stycznia do 31 lipca 2008 r. ujawniono kolejne dwa takie wypadki.

Analiza stanu ładu, dyscypliny i nastrojów w Areszcie Śledczym w Gdańsku w roku 2007 zawiera szczegółowy opis wypadków nadzwyczajnych, jakie miały miejsce w roku ubiegłym. Nie budzą one zastrzeżeń osób wizytujących, a z Analizy wynika, iż stan bezpieczeństwa, zarówno osób

pozbawionych wolności, jak i funkcjonariuszy SW utrzymuje się na zadowalającym poziomie.

Środki przymusu bezpośredniego stosowane są w Areszcie stosunkowo rzadko. W 2007 r. użyto ich w 3 przypadkach (siła fizyczna - 3, założenie pasa jednoczęściowego - 2 oraz założenie kasku ochronnego - 2), podczas gdy w roku bieżącym, do dnia wizytacji, w ośmiu przypadkach (użycie siły fizycznej – 8, założenie kajdan – 2, umieszczenie w celi zabezpieczającej – 7, założenie pasa jednoczęściowego – 1, założenie kasku ochronnego – 3 oraz założenie kaftana bezpieczeństwa - 3). Stosowanie środków przymusu bezpośredniego rejestruje się w miarę możliwości przy pomocy kamery przenośnej. Pracownicy Biura RPO nie mieli zastrzeżeń co do sposobu dokumentowania stosowania środków przymusu bezpośredniego. Płyty z nagraniami dołączone były do protokołów, a postępowanie wyjaśniające było prowadzone w każdym przypadku stwierdzenia obrażeń na skutek zastosowania środków przymusu bezpośredniego.

Analiza protokołów z wizytacji Aresztu przez sędziego penitencjarnego, jak i Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej, nie nasuwa żadnych zastrzeżeń.

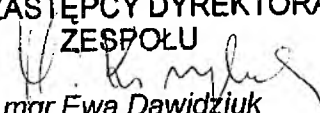
7. Wnioski i zalecenia.

Czynności przeprowadzone przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich pozwoliły uznać, że - generalnie rzecz biorąc – w Areszcie Śledczym w Gdańsku przestrzegane są prawa osób pozbawionych wolności. Traktowani są oni z poszanowaniem godności ludzkiej.

Stosowanie kamer telewizji przemysłowej w celach dla osób niepełnosprawnych oraz w celach przejściowych pokazuje jednak, iż wobec braku regulacji ustawowych, korzystanie z monitoringu jest indywidualnie rozwiązywane przez poszczególne jednostki penitencjarne.

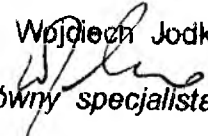
W związku ze znacznym odsetkiem zarzutów dotyczących traktowania zgłaszanych w skargach przez osadzonych w Areszcie, pożądanym byłoby dokonanie analizy przyczyn tego zjawiska oraz wyciągnięcie właściwych wniosków w tym zakresie.

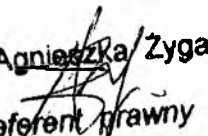
Pracownicy Biura Rzecznika oczekują, że Kierownictwo Aresztu Śledczego w Gdańsku oraz organy nadrzędne odniosą się do odnotowanych w niniejszej informacji uwag i wniosków, które dotyczą bieżącej działalności jednostki.

p.o. ZASTĘPCY DYREKTORA
ZESPOŁU
2 up.
mgr Ewa Dawidziuk

mgr Przemysław Kazimirski

Specjalista

mgr Wojciech Jodko

Główny specjalista

mgr Agnieszka Zygas

Referent prawny